

УДК 929:02:01Кревецький(477.8)
Я 226

Уляна ЯВОРСЬКА

БІБЛІОТЕЧНО-БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА КРЕВЕЦЬКОГО: ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ

Статтю присвячено науковому висвітленню бібліотечно-бібліографічної діяльності вченого в українській історіографії. Проведений аналіз історіографії проблеми дав змогу умовно поділити її на три періоди: публікації за життя історика, праці радянської доби, історичні дослідження за 1990 – 2006 рр. Автор наголошує на необхідності комплексного вивчення наукової спадщини вченого.

Ключові слова: І. Кревецький, НТШ, історіографія, бібліотечна і бібліографічна діяльність.

У сучасних дослідників історії нашої батьківщини зростає зацікавлення життям та діяльністю людей, які спричинилися до розвитку української науки і були організаторами та учасниками процесу українського національно-культурного розвитку, і які в роки тоталітарного режиму потрапляли до списків осіб, про кого не можна було й згадувати.

Серед малознаних постатей нашого минулого – Іван Кревецький (1883 – 1940), визначний історик, книгознавець, бібліограф, редактор, публіцист, багаторічний директор бібліотеки Наукового товариства ім. Т. Шевченка (далі – НТШ) у Львові.

Повернення Україні імені Івана Кревецького неможливе без вивчення й аналізу всієї багатогранної спадщини видатного вченого, без виявлення й ґрунтовного опрацювання чималого масиву бібліографічних та архівних документів, без осмислення його науково-дослідницької, публіцистичної, редакторської, бібліографічної та бібліотечної діяльності. Лише за таких умов можлива

© Яворська Уляна, 2006

неупереджена оцінка внеску цієї видатної особистості у розвиток української науки.

Бібліотечно-бібліографічна діяльність, яка посідала одне з чільних місць у житті І. Кревецького, ще до сьогодні не стала предметом окремого наукового дослідження, не досліджувалася вона і в історіографічному аспекті.

Метою статті є розглянути усі відомі нам дослідження і публікації, у яких ішла мова про І. Кревецького чи хоча б згадки про нього. Їх ми умовно поділили на три групи: матеріали, опубліковані за життя вченого, у радянську добу, історичні дослідження сучасних науковців (1990 – 2006 рр.).

Творчі здобутки вченого розглядалися науковцями ще на початку ХХ ст., після виходу в світ перших історичних та літературних праць І. Кревецького і в окремих аспектах неодноразово ставали об'єктом наукового вивчення.

Перші висвітлення і характеристики праць ученого були зроблені його сучасниками. До таких матеріалів належать рецензії українських учених та громадських діячів на праці історика, зокрема В. Гнатюка [1; 2; 7], О. Сушка [35], С. Томашівського [23; 24], І. Крип'якевича [17 – 20], І. Джиджори [12; 15; 16], С. Петлюри [22], М. Залізняка [21], В. Дорошенка [3 – 6; 13; 14].

Ще одну групу публікацій становлять спогади тогочасних дослідників про життя і багатогранну діяльність науковця, які вийшли вже після його смерті.

Головні штрихи до цілісної біографії І. Кревецького вперше подав В. Дорошенко – багатолітній співробітник і заступник директора бібліотеки. 1942 р. у львівському часописі “Наші дні” він надрукував некролог “Пам’яті товариша (У другу річницю смерті Івана Кревецького)”, де йшлося про життєвий шлях і наукові інтереси дослідника, подавався перелік основних праць та характеристика його як людини, бібліотекаря та вченого.

Наступні публікації, присвячені пам’яті відомого львів’янина, змогли появитися уже поза межами Львова, Галичини й країни – на еміграції. Так, у Філадельфії (США) 1950 р. у часописі “Америка” (Ч. 7/8) і 1953 р. у Нью-Йорку в “Науковому збірнику” (Т. 2) Української вільної Академії наук В. Дорошенко опублікував ще дві

статті, в яких представив І. Кревецького як визначного історика та бібліографа української преси й преси на українських землях.

1950 р. у паризькій “Україні” (Ч. 4) вийшла друком стаття українського історика І. Борщака “Пам’яті Івана Кревецького (У десяти роковини смерті)”, де крім біографії та спогадів про І. Кревецького як редактора журналу “Стара Україна” подано бібліографічний список 21 праці вченого.

1952 р. у тому ж часописі (Ч. 7) з’явилася публікація “Ті, що знали І. Кревецького” – спогади найближчих співробітників бібліотекаря: М. Андрусика і В. Дорошенка. Хоча ці матеріали й не містили детальних відомостей про праці І. Кревецького, про всі ланки його багатоаспектної роботи, вони є для нас унікальними, оскільки відображають моменти в його житті й праці, відомі лише тим людям, які з ним співпрацювали.

В опублікованих у емігрантській пресі спогадах його сучасників – В. Дорошенка, М. Андрусика, І. Борщака та в невеликій статті, вміщеній в “Енциклопедії Українознавства”, яка теж виходила в діаспорі у 50-х роках – чітко окреслюється силует цієї непересічної постаті бібліотекаря, історика, бібліографа.

Однак через те, що усі згадані рецензії і статті друкувалися у періодичних виданнях, які за радянських часів були заборонені, протягом багатьох років українські науковці не мали доступу до цих публікацій. У наші дні вони прислужаться для висвітлення основних віх біографії І. Кревецького, яка досі не була реконструйована і представлена в цілісному вигляді.

У радянській історіографії взагалі не знаходимо оцінки чи характеристики діяльності І. Кревецького, або хоча б згадки про нього як “українського реакційного буржуазного історика, праці якого містили істотні помилки суб’єктивістського характеру”, що говорили, скажімо, про М. Кордубу, В. Дорошенка та багатьох інших сучасників вченого.

На діяльність НТШ офіційна радянська наука наклала табу, а оскільки робота вченого була безпосередньо пов’язана саме з цією установою, то його ім’я надовго залишилося у забутті.

Крім того, його праці здебільшого публікувалися в періодиці, яка після Другої світової війни, оскільки стояла на ґрунті національних

інтересів українців, була заборонена і потрапила до сховищ спецфондів. Отже, вони вимушено залишалися поза увагою дослідників української історії, журналістики тощо, а відтак – непоміченою zostавалася і постать І. Кревецького, який ще й нині малознаний українському загалові.

Про нього не згадували в жодному радянському виданні з історії періодики, бібліотекознавства, в жодному довіднику підрадянської України не знайдемо біографічної довідки науковця – такі були вимоги тодішньої заідеологізованої науки.

Скупі відомості про об’єкт нашого дослідження, на тлі загального аналізу, віднаходимо на сторінках наукових праць з історії української бібліографії. Проте в них не аналізувалися місце чи роль І. Кревецького в історії та розвитку української бібліографії першої половини ХХ ст., а лише інколи згадувалося його ім’я і поодинокі праці.

Зокрема, у історико-бібліографічному дослідженні відомого бібліографа М. Гуменюка “Українські бібліографи ХІХ – початку ХХ століття” ім’я І. Кревецького постає лише один раз при розгляді збережених рукописних матеріалів І. Левицького, зокрема бібліографії Австро-Угорщини за 1894 р., які він відредагував і доповнив. Принагідно про І. Кревецького згадав І. Корнейчик у фундаментальному дослідженні “Історія української бібліографії”, зокрема у четвертому розділі книги, де розглядається бібліографія кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Інтерес до особи І. Кревецького відновився з часу здобуття Україною незалежності та вільним доступом до архівних і бібліотечних фондів.

У “Ленінській зорі” та “Віснику НТШ” (№ 6/7) з’явилися дві невеликі публікації Іванни Кіхтан із описом, як відбулося вшанування пам’яті І. Кревецького на батьківщині, у Роздолі: у 1990 р. – 50 років з дня смерті й у 1993 р. – 110-ліття з дня народження. А у 2003 р. вийшла окрема книжечка цього автора, присвячена відомому вченому, під назвою “Іван-Мар’ян Кревецький – гордість Роздільської землі (До 120-річчя з дня народження)”. До речі, про проведення урочистості та конференції в Старому Роздолі до 110-ї

річниці з дня народження вченого повідомлялося і в сучасній “Хроніці НТШ” (Ч. 85).

По суті, перша вагома спроба подати штрихи до життєпису та відтворення певних аспектів наукової діяльності І. Кривецького, узагальнити його внесок у розвиток української науки (зокрема у бібліотекознавство і бібліографознавство) належить Ф. Стеблій, який виголосив доповідь на проведеній у Львові 1993 р. конференції “Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка: Книги і люди”, матеріали якої були опубліковані щойно в 1996 р. У ній знаходимо фактичну інформацію про наукові зацікавлення вченого, його роботу в історично-філософській секції і комісіях НТШ, бібліотеці товариства, та все ж предметом детального вивчення автор обрав науковий доробок І. Кривецького в галузі історії Галичини, його діяльність як представника Львівської історичної школи. Особливо цінним було те, що Ф. Стеблій ввів у науковий обіг архівні матеріали, які стосувалися науковця, та значну кількість його праць.

Таке змістове наповнення, а саме – висвітлення діяльності І. Кривецького як історика та бібліотекаря – мала й низка інших статей цього автора, опублікованих у матеріалах конференцій, наукових збірниках та часописах [25 – 34].

Відзначимо, що зацікавлення Ф. Стеблій – відомого львівського історика – насамперед внеском ученого у розвиток історичної науки, розвитком його державницького світогляду спричинило видання у 2003 р. монографії “І. Кривецький – історик-державник”. У ній простежується процес формування І. Кривецького як репрезентанта державницької школи української історіографії ХХ ст. та аналізується його історіографічний та політологічний доробок з питань державності. До того ж, на увагу заслуговують додатки, у яких представлено бібліографічний покажчик опублікованих праць історика цієї тематики та література про нього.

Невеликі за обсягом біографічні статті з’являються у найновішій довідковій літературі – перевиданій “Енциклопедії Українознавства” (1994.– Т. 3), “Біографічному словнику Прикарпаття” (1999.– Зош. 18/23) та довіднику з історії України [32; 33].

У сучасному дослідженні з історії української бібліографії – навчальному посібнику Н. Королевич “Українські бібліографи ХХ

століття”, що став хронологічним продовженням праці М. Гуменюка – не була розкрита постать бібліографа І. Кривецького. Проте автор згадала ім’я вченого при висвітленні життя і діяльності І. Калиновича, В. Дорошенка й М. Гуменюка, а також у висновках, де рекомендувала продовжувати написання нарисів про діяльність визначних українських бібліографів, бібліотекознавців і книгознавців, серед інших – і про І. Кривецького.

Наприкінці ХХ ст. українська історіографія поповнилася низкою праць В. Качкана, присвячених життю і діяльності І. Кривецького. Насамперед це його стаття “Кривецький Іван Іванович”, надрукована 1997 р. у матеріалах до енциклопедичного словника про відомих, забутих і малознаних українських журналістів, редакторів і видавців “Українська журналістика в іменах” (Вип. 4). У статті наводяться біографічні відомості, найважливіші праці, факти журналістської та редакційно-видавничої діяльності вченого, його наукової роботи.

У двох наступних його статтях, які були опубліковані під спільною назвою “Реальні образи сумної правди”, перша – в “Збірнику праць Науково-дослідного центру періодики” (1998.– Вип. 5), інша – у його книзі “Хай святиться ім’я твоє” (2000.– Кн. 4), В. Качкан, крім уже звичної біографічної довідки та огляду наукових зацікавлень І. Кривецького, розглянув деякі праці дослідника.

Останнім часом низку статей про науковця у періодиці опублікувала Н. Черниш, в яких поряд з описом життєвого шляху побіжно висвітлюються багатогранні наукові інтереси вченого, подається перелік основних праць, розглядається його внесок в окремі галузі науки, зокрема у бібліотечну справу та бібліографію [36 – 38].

Згадки про І. Кривецького як учня Львівської історичної школи М. Грушевського неодноразово траплялися у матеріалах збірників, присвячених видатному діячу [8 – 11].

Загалом, відомості про потужну науково-дослідницьку діяльність І. Кривецького крок за кроком необхідно віднаходити у різноманітних виданнях, як-от: дослідження періодики, бібліографічні праці. Скажімо, у сучасних збірниках праць Науково-дослідного центру періодики та записках ЛНБ ім. В. Стефаніка НАН України за 1993

– 2006 рр., доповідях із низки наукових конференцій у Львові, присвячених формуванню репертуару української книги та дослідженням української періодики.

Певним внеском у вивчення І. Кривецького як бібліотекаря та бібліографа є праці автора, опубліковані у 2004-2006 рр. [39 – 43].

Отже, аналіз історіографії проблеми засвідчує, що на сучасному етапі постать І. Кривецького викликає зацікавлення дослідників, проте вивчення українською історичною наукою питання ролі й значення видатного українського вченого у бібліотечній та науково-бібліографічній сферах життя України першої половини ХХ ст. є епізодичним.

Досі немає комплексного системного дослідження, яке б розглядало бібліотечно-бібліографічну діяльність І. Кривецького у цілісності і містило систематизовану бібліографію його праць. Недостатнє вивчення проблеми та її наукова актуальність потребують подальшого предметного дослідження. Матеріали статті можуть слугувати для пошуку відповідних матеріалів для опрацювання інших напрямів діяльності І. Кривецького.

1. В. [В. Гнатюк] [Рец.] // Літературно-науковий вістник (далі – ЛНВ). – 1906. – Т. 34. – С. 205. – Б[ез] н[азви].
2. В. Г. [В. Гнатюк] [Рец.] // Записки НТШ. – 1902. – Т. 47. – Кн. III. – С. 9 – 10, 19. – Б. н.
3. В. Д. [В. Дорошенко] [Рец.] // Записки НТШ. – 1910. – Т. 98. – Кн. VI. – С. 194. – Б. н.
4. В. Д. [В. Дорошенко] [Рец.] // Записки НТШ. – 1911. – Т. 105. – Кн. V. – С. 219 – 220. – Б. н.
5. В. Д. [В. Дорошенко] [Рец.] // Записки НТШ. – 1912. – Т. 107. – Кн. I. – С. 186. – Б. н.
6. В. Д. [В. Дорошенко] [Рец.] // Записки НТШ. – 1912. – Т. 108. – Кн. II. – С. 208. – Б. н.
7. Гнатюк В. [Рец.] // ЛНВ. – 1906. – Т. 33. – С. 189. – Б. н.
8. Грушевський Михайло: Збірник наукових праць і матеріалів Міжнародної ювілейної конференції, присвяченої 125-й річниці від дня народження Михайла Грушевського. – Львів: НТШ, 1994. – 488 с.
9. Грушевський Михайло і Західна Україна: Доп. й повідомл. наук. конференції (Львів, 26-28 жовт. 1994 р.). – Львів: Світ, 1995. – 350 с.

10. Грушевський Михайло і Львівська історична школа: Матеріали конференції. Львів, 24-25 жовт. 1994 р. – Нью-Йорк – Львів: Ін-т істор. досліджень Львів. держ. у-ту ім. І. Франка, 1995. – 256 с.

11. Грушевський Михайло і українська історична наука: Матеріали наукових конференцій, присвячених Михайлові Грушевському. Львів, 24-25 жовт. 1994 р. Харків, 25 серп. 1996 р. Львів, 29 верес. 1996 р. – Львів: Ін-т істор. досліджень Львів. держ. у-ту ім. І. Франка, 1999. – 376 с.

12. Джиджора І. [Рец.] // Записки НТШ. – 1906. – Т. 73. – Кн. V. – С. 173, 175. – Б. н.

13. Дорошенко В. [Рец.] // Записки НТШ. – 1910. – Т. 94. – Кн. II. – С. 210. – Б. н.

14. Дорошенко В. [Рец.] // ЛНВ. – 1912. – Т. 60. – С. 187 – 189. – Б. н.

15. І. Д. [І. Джиджора] [Рец.] // Записки НТШ. – 1908. – Т. 86. – Кн. VI. – С. 158. – Б. н.

16. І. Д. [І. Джиджора] [Рец.] // ЛНВ. – 1906. – Т. 36. – С. 333. – Б. н.

17. І. Кр-ч [І. Крип'якевич] [Рец.] // Записки НТШ. – 1905. – Т. 66. – Кн. IV. – С. 10. – Б. н.

18. І. Крч. [І. Крип'якевич] [Рец.] // Записки НТШ. – 1907. – Т. 76. – Кн. II. – С. 185. – Б. н.

19. Крип'якевич І. [Рец.] // ЛНВ. – 1910. – Т. 49. – Кн. I. – С. 226. – Б. н.

20. Крип'якевич І. [Рец.] // Молода Україна. – 1910. – № 2. – С. 76. – Б. н.

21. М. З. [М. Залізник] [Рец.] // Записки НТШ. – 1908. – Т. 86. – Кн. VI. – С. 180. – Б. н.

22. Петлюра С. [Рец.] // Україна. – 1907. – Т. III. – Кн. 3. – Част. 1. – С. 394 – 396. – Б. н.

23. С. Т. [С. Томашівський] [Рец.] // Записки НТШ. – 1905. – Т. 66. – Кн. IV. – С. 6. – Б. н.

24. С. Т. [С. Томашівський] [Рец.] // Записки НТШ. – 1906. – Т. 74. – Кн. VI. – С. 222 – 225. – Б. н.

25. Стеблій Ф. Власна держава – найвищий ідеал нації: ідея української державності в історіографічній та політологічній спадщині І. Кривецького / Воля і Батьківщина. – 2000. – № 1. – С. 58 – 67.

26. Стеблій Ф. З листування Івана Крип'якевича та Івана Кривецького // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – Вип. 8. – С. 379 – 394.

27. [Стеблій Ф.] Історик, бібліотекар, журналіст (Славетні імена нашого краю) // Громада. – 1994. – 14 жовт. – без підп.

28. Стеблій Ф. Історик, подвижник української книги: Іван Кривецький: До 120-річчя від дня народження // Львівщина у 2003 році: Знаменні і пам'ятні дати краю: Календар. – Львів: Ліга-Прес, 2003. – С. 49 – 52.
29. Стеблій Ф. Кривецький Іван – вчений і бібліотекар // Миколаївщина: 36. наук. статей. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1998. – Т. 1. – С. 224 – 237.
30. Стеблій Ф. Кривецький Іван – історик // Михайло Грушевський і Львівська історична школа: Матеріали конференції. Львів, 24-25 жовт. 1994 р. – Нью-Йорк – Львів: Ін-т істор. досліджень Львів. держ. у-ту ім. І. Франка, 1995. – С. 206 – 224.
31. Стеблій Ф. Кривецький Іван – історик // Михайло Грушевський і українська історична наука: Матеріали наукових конференцій, присвячених Михайлові Грушевському. Львів, 24-25 жовт. 1994 р. Харків, 25 серп. 1996 р. Львів, 29 верес. 1996 р. – Львів: Ін-т істор. досліджень Львів. держ. у-ту ім. І. Франка, 1999. – С. 200 – 211.
32. Стеблій Ф. Кривецький Іван Іванович // Довідник історії України: У 3 т. – К.: Генеза, 1995. – Т. 2 (К–П). – С. 107 – 108.
33. Стеблій Ф. Кривецький Іван Іванович // Довідник історії України. – Вид. 2-ге, доопрац. і доп. – К.: Генеза, 2001. – С. 366.
34. Стеблій Ф. Початки державницького напрямку української історіографії: І. Кривецький // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Збірник на пошану професора Юрія Сливки. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – Вип. 7. – С. 300 – 310.
35. Сушко О. [Рец.] // Записки НТШ. – 1903. – Т. 53. – Кн. III. – С. 12. – Б. н.
36. Черниш Н. І. Кривецький – книгознавець, видавець, бібліограф // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 11-13 трав. 2000 р. – Львів: ЛНБ ім. В. Стефаника, 2000. – С. 460 – 468.
37. Черниш Н. І. Подвижник української книги: Книгознавча діяльність І. Кривецького // Вісник Книжкової палати. – 2000. – № 6. – С. 23 – 27.
38. Черниш Н. І., Мазурик В. М. Кривецький І. – організатор української бібліотечної справи // Поліграфія і видавнича справа. – 2000. – Вип. 36. – С. 156 – 161.
39. Яворська У. П. Бібліографічний доробок Івана Кривецького в “Літературно-науковому віснику” // Вісник Книжкової палати. – 2006. – № 2. – С. 35 – 39.
40. Яворська У. П. Бібліотечна діяльність Івана Кривецького (1905 – 1914) // Вісник Книжкової палати. – 2005. – № 4. – С. 40 – 44.

41. Яворська У. П. Бібліотечна діяльність Івана Кривецького (1922 – 1939) // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – К.: Держ. академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2005. – № 2. – С. 45 – 53.
42. Яворська У. П. Іван Кривецький – бібліотекар та бібліограф // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 17-18 травня 2005 р. – К.: Держ. академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2005. – Част. 1. – С. 78 – 81.
43. Яворська У. П. Іван Кривецький – директор бібліотеки Наукового Товариства імені Т. Шевченка у Львові // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 25-26 травня 2004 р. – К.: Держ. академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2004. – С. 182 – 185.

Ульяна Яворская. Библиотечно-библиографическая деятельность Ивана Кривецького: историография проблемы. Стаття посвящена научному изучению библиотечно-библиографической деятельности ученого в украинской историографии. Проведенный анализ историографии данной проблемы даёт возможность условно разделить её на три периода: публикации при жизни историка, работы советского периода, исторические исследования за 1990 – 2006 гг. Автор указывает на необходимости комплексного изучения научного наследия ученого.

Ключевые слова: И. Кривецький, Научное общество им. Т. Шевченко, историография, библиотечная и библиографическая деятельность.

Ulyana Yavorska. Ivan Krevetskyi's library-bibliography activity: historiography of the problem. This article is devoted to the scientific report of library-bibliography activity of the scientist in the Ukrainian historiography. The conducted analysis of the historiography of the question gave an opportunity to divide it conditionally to three periods: historian life publications; Soviet age papers; historical investigations within 1990 – 2006.

Key words: I. Krevetskyi, Scientific Society named after T. Shevchenko, historiography, library and bibliography activity.